

AMPHORA MANIFEST O ALKOHOLU

Kdo smo

Smo 71 znanstvenikov in raziskovalcev iz 33 ustanov in organizacij iz 14 evropskih držav, ki predstavljamo ta manifest, namenjen evropski razpravi o učinkoviti alkoholni politiki. Manifest je nastal v sklopu simpozija Berzelius 87 in 5. evropske konference o alkoholni politiki, ki sta potekala v Stockholmu (Švedska) od 18. do 19. oktobra 2012.

Manifest smo pripravili zato, ker smo globoko zaskrbljeni na dejstvom, da vsako leto zaradi alkohola umre 120.000 državljanov EU v starostni skupini od 15 do 64 let, in da se takšno število smrti, ki bi jih lahko preprečili, ponavlja iz leta v leto brez zadostne politične akcije za zmanjšanje tega števila.

V Evropski uniji moramo nujno zmanjšati problematiko pitja alkohola

V Evropski uniji smo »ljubitelji alkohola« in imamo glede tega dolgo zgodovino. Toda imamo tudi probleme s pitjem: pijemo dvakrat več kot znaša svetovno povprečje. V zadnjih desetih letih je poraba alkohola v Evropi običajna na letni ravni okrog 11 litrov čistega alkohola na osebo, staro 15 let in več. To pomeni nekaj manj kot 30 gramov čistega alkohola na osebo na dan oziroma 8 decilitrov običajno močnega piva.

Menimo, da naša družba ni razumna ali pravična, če tako zlahka dovoli 1 od 8 smrti, ki se pojavljajo zaradi alkohola v naših ekonomsko najbolj produktivnih letih (od 15. do 64. leta starosti). Stroški za vsakega od nas so zaradi alkohola ocenjeni na približno 311 € na leto, in sicer v smislu izgubljene produktivnosti ter stroškov za zdravstveni, socialni in kazenskoopravni sistem.

To so finančni stroški, brez katerih bi nam bilo zagotovo bolje, zlasti v tem času ekonomske krize. So pa ti stroški tudi podcenjeni, saj ne vključujejo vseh stroškov, ki jih alkohol povzroči ljudem, ki niso njegovi pivci – če bi bili vključeni tudi ti, potem jih mirno lahko podvojimo.

Prav tako menimo, da ne živimo v pošteni družbi, če povzročena škoda, povezana z alkoholom, nesorazmerno prizadene predvsem socialno ogrožene ljudi.

Veliko večja verjetnost je, da bo za vsak gram popitega alkohola (ne glede na to, kako merimo) umrl človek, ki je v socialno neugodnem položaju, in ne nekdo, ki živi v blaginji.

Kaj moramo storiti, da zmanjšamo problem pitja alkohola v Evropski uniji

Po našem mnenju imamo prepričljive argumenti, da bi morali biti vsi evropski potrošniki ustrezno obveščeni o nevarnostih pitja alkohola, vključno z zakonsko obveznim označevanjem alkoholnih pijač z zdravstvenimi informacijami, določenih s strani ministrstev, pristojnih za zdravje.

Preprosto povedano, več kot pijemo v življenju, več kot popijemo ob enkratnih priložnostih in večje kot je število takšnih priložnosti, večje je tudi tveganje negativnih zdravstvenih posledic. V povprečju se tveganje za smrt zaradi pitja alkohola povečuje premočrtno glede na količino popitega alkohola. Tveganje je podobno za moške in ženske. Dejstvo je tudi, da ne obstaja raven pitja brez tveganja. Tveganje za smrt zaradi pitja alkohola je približno 1 proti 100, če popijete en velik kozarec vina (175 mililitrov) na dan. To tveganje se poveča za 14-krat na približno 1 proti 7, če popijete 750 mililitrsko steklenico vina na dan.

Po našem mnenju imamo prepričljive argumente, da bi morali biti vsi evropski potrošniki ustrezno opozorjeni o številnih boleznih in stanjih (vključno z rakom), ki jih povzroča alkohol, in sicer s pomočjo zakonsko predpisanih opozorilnih oznak na vseh embalažah alkoholnih pijač, ki bi jih določilo ministrstvo, pristojno za zdravje.

Alkohol povzroča več kot 200 različnih bolezni in stanj. Je strupena snov, ki močno vpliva na namerne in nenamerne poškodbe, medosebno nasilje, umore, samomore, smrti zaradi vožnje pod vplivom alkohola. Povečuje verjetnost za tvegano spolno vedenje, spolno prenosljive bolezni in okužbo z virusom HIV. Je močan teratogen, ki vpliva na nizko porodno težo, kognitivne motnje in fetalni alkoholni sindrom. Ima nevrotoksične učinke na razvoj možganov, kar vpliva na strukturne spremembe v hipokampusu v obdobju adolescence in volumen možganov v srednjih letih. Je zasvojljiva droga, podobno kot druge substance, ki so pod mednarodnim nadzorom. Je imunosupresant, ki povečuje tveganje za tuberkulozo, HIV/AIDS in pljučnico. Mednarodna agencija za raziskave na področju raka (IARC) je opredelila alkohol kot karcinogeno snov, ki povzroča raka ust, grla, požiralnika, jeter, debelega črevesa in danke ter raka na dojkah. Čeprav je alkohol izjemno strupen za kardiovaskularni sistem, pa je lahko zmerno pitje alkohola tudi varovalni dejavnik za ishemične bolezni, vendar lahko ta učinek izničimo z enim samim prekomernim pitjem na mesec. Povečano pa je tudi tveganje za bolezni srca in ožilja.

Po našem mnenju imamo prepričljive argumente, da bi morali cene alkoholnih pijač nemudoma zvišati prek obdavčitve na območju celotne Evropske unije, in to bi moralo veljati za vse produkte, vključno z vinom in pivom.

Na skupnem sestanku v sklopu srečanja Združenih narodov na visoki ravni o nenalezljivih boleznih v letu 2011 sta se Svetovni gospodarski forum (WEF) in Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) strinjala, da bi moral biti prvi izmed treh najučinkovitejših ukrepov za zmanjševanje z alkoholom povezane škode podražitev alkoholnih pijač. V številnih raziskavah je bilo dokazano, da se poveča poraba ter škoda zaradi alkohola, ko se ta poceni. S podražitvijo alkohola se poraba zmanjša, zmanjša pa se tudi škoda, povezana s pitjem alkoholnih pijač. V primeru podražitve manj alkohola popijejo tudi čezmerni pivci in ljudje, ki so zasvojeni z alkoholom. Trošarine na alkohol so dober ukrep v smislu, da zmanjšamo potrebo po povečevanju davkov iz zaposlovanja (npr. davke na plače ipd.) in ustvarimo prepotrebne javnofinančne prihodke, ki jih lahko uporabimo za omilitev vseh drugih ekonomskih pritiskov, s katerimi se sooča Evropska unija.

Po našem mnenju imamo prepričljive argumente, da bi morala biti minimalna cena na gram alkohola uvedena kot legitimen ukrep alkoholnih politik držav članic EU, in sicer za vse alkoholne pijače, vključno z vinom.

Uvedba minimalne cene je pravičen način za zmanjševanje škodljivih posledic pitja alkohola in reševanje problema prodaje alkoholnih pijač, ki so glede na vsebnost alkohola prepoceni, kar vpliva na pogostejše popivanje mladih do opitosti. Kanadske oblasti so sistem minimalnih cen uvedle že pred leti, na ta način pa so ogromno prispevale k izboljšanju javnega zdravja, ne da bi s tem ogrozili trgovce in njihov zaslužek. Minimalne cene nameravajo uvesti tudi oblasti v Veliki Britaniji.

Menimo, da so običajni argumenti proti zvišanju cen neupravičeni.

Pojavljajo se zaskrbljujoče informacije, da bi v primeru zvišanja cen alkohola več ljudi pridelovalo alkohol doma, oziroma da bi se povečala prodaja ilegalnega alkohola. To je vsekakor možno v določenih delih sveta, vendar pa to ne velja za Evropsko unijo. Res je, da v primeru različnih cen alkoholnih pijač med dvema državama, potrošniki prestopajo meje, da bi kupili cenejši alkohol. Vendar je treba opozoriti, da lahko odzivi držav na različne cene stanje še poslabšajo. Na primer, ko se je leta 2004 Estonija pridružila Evropski uniji, je Finska znižala trošarine na alkohol za tretjino, da bi odvrnili potrošnike od kupovanja cenejšega alkohola v Estoniji. Toda posledica tega je bila, da se je med letoma 2003 in 2005 delež smrtnih primerov zaradi bolezni jeter, ki jih povzroča alkohol, povečal za 52 %, vladni prihodki pa so se znižali za 29 %. Najbolj prizadeti so bili socialno ogroženi ljudje. Finska je ponovno zvišala trošarine, poraba alkohola in škoda, povezana s pitjem alkohola, pa sta se od takrat ponovno zmanjšala. Nižanje trošarin za reševanje čezmejnega kupovanja se torej ni izkazalo za učinkovito rešitev. Namesto tega bi bilo bolje, če bi znižali okvirne količine dovoljenega uvoza ali čezmejnega prenosa alkoholnih pijač za lastne potrebe. Dejstvo je, da lahko velike količine alkohola, ki jih potrošniki pripeljejo iz druge države za lastno porabo, pomenijo grožnjo oblastnem, ki želijo z višjimi trošarinami na alkohol zaščititi javno zdravje.

Po našem mnenju imamo prepričljive argumente, da bi morale biti alkoholne pijače težje dostopne.

To je bil drugi od treh učinkovitih ukrepov, ki sta jih predlagala Svetovni gospodarski forum in Svetovna zdravstvena organizacija. Ko je alkohol lahko dostopen, se količina popitega alkohola in škoda povečata. Obratno pa je v primeru, ko je alkohol težje dostopen. Torej zmanjšanje števila prodajaln alkohola, dni in ur, ko se lahko alkohol prodaja, rešuje življenje. Pomembno je tudi to, kje je alkohol postavljen v trgovini. Če je lažje dostopen, ga bo možno več spraviti v nakupovalni voziček in obratno.

Po našem mnenju imamo prepričljive argumente, da bi morale biti prepovedane vse oblike tržnega komuniciranja v zvezi z alkoholom.

To je bil tretji od treh ukrepov, ki sta jih predlagala Svetovni gospodarski forum in Svetovna zdravstvena organizacija. Raziskave kažejo, da večja kot je izpostavljenost tržnemu komuniciranju, večja je možnost, da bodo alkohol začeli piti tisti, ki ga še niso pili. Pri tistih, ki alkohol že pijejo, pa je večja možnost, da bodo pili še več. Celo preprosto gledanje enournega filma, ki vsebuje veliko prizorov z alkoholom, ali gledanje oglasov lahko podvoji količino popitega alkohola v tisti uri. Največ tržnega komuniciranja poteka prek socialnih omrežij in drugih novih medijev, zato bi morala prepoved tudi zanje. Samoregulativa s strani alkoholne industrije ne deluje. Tudi če je nek oglas predvajan samo enkrat in potem umaknjen, je prepozno, saj je bil oglas po vsej verjetnosti prenesen na socialno omrežje, kjer »živi« naprej.

Po našem mnenju imamo prepričljive argumente, da tudi drugi ukrepi lahko zmanjšajo škodo, nastalo zaradi alkohola.

Obstajajo tudi nekateri drugi ukrepi, ki bi pomagali pivcem piti manj. Na primer, izvajanje strožjih zakonov na področju vožnje pod vplivom alkohola zmanjšuje število opitih voznikov. Spremembe fizičnih in socialnih karakteristik ter učinkovitejše vodenje lokacij, kjer ljudje pijejo alkohol, lahko zmanjša število opitih. Postavljanje starostne meje za nakup alkohola je prav tako pomembno, čeprav se to nekaterim državam ne zdi pomembno. To je pomembno preprosto zato, ker mladi sami poročajo, da nimajo nikakršnih težav pri nakupu alkohola, saj jih pri tem nihče ne preverja oziroma se predpisi glede starostne omejitve ne izvajajo.

Po našem mnenju imamo prepričljive argumente, da bi morale biti nekatere pobude preoblikovane do te mere, da lahko vplivajo na spremembe glede obsega pitja, zlasti med mladimi.

Ena izmed teh pobud je tudi vzgoja in izobraževanje otrok in mladih. Mladi ljudje so seveda pomembni, kar pomeni, da moramo zaščititi potek velikih strukturnih sprememb, ki se dogajajo v njihovih možganih v obdobju odraščanja (adolescence). Kasneje bodo mladi začeli piti, boljši bodo njihovi dosežki v šoli in manj verjetno je, da bodo kasneje v življenju postali zasvojeni z alkoholom. Toda na žalost raziskave kažejo, da obstoječi vzgojno-izobraževalni (zlasti preventivni) programi za mlade običajno ne spreminjajo njihovega pivskega vedenja. To dejstvo niti ni presenetljivo, če upoštevamo okolje, v katerem ti mladi živijo – mnogi mladostniki, starši in ljudje srednjih let jim ne predstavljajo dobrega zgleda. Poleg tega so mladi izpostavljeni vsem oblikam oglaševanja, še posebno prek socialnih omrežij in drugih novih elektronskih medijev, ki mlade, ki ne pijejo, spodbujajo k začetku pitja, obstoječe pive pa k temu, da pijejo še več. Vzgojno-izobraževalna politika bi lahko dosegla boljše rezultate, če bi prišlo do konceptualnega zasuka od poskusov vplivanja na odnos do alkohola z namenom spreminjanja obnašanja k usmerjanju pozornosti na spreminjanje obnašanja z namenom vplivanja na odnos do alkohola. Večjo podporo je treba dati tudi vzgojno-izobraževalnim oziroma preventivnim programom, ki aktivno vključujejo starše.

Po našem mnenju imamo prepričljive argumente, da bi morali izboljšati svetovalne in zdravstvene programe za tiste, ki pijejo preveč, in tiste, ki so z alkoholom zasvojeni, s čimer bi zmanjšali razkorak med potrebami na eni ter svetovanjem in zdravljenjem na drugi strani.

Katerkoli politike in programe bomo izvajali, še vedno bodo obstajali ljudje, ki bodo zašli v težave, povezane z alkoholom. Zagotavljanje kakovostnih svetovalnih in zdravstvenih programov za to skupino ljudi lahko zmanjša njihov obseg pitja in izboljša zdravje. Še bolj lahko to stanje izboljšamo, če zagotavljamo dovolj programov pomoči. Problem je v tem, da obstaja zelo majhen delež teh ljudi, pri katerih bi lahko izboljšali stanje, in ki dejansko prejmejo to pomoč. Velika večina teh ljudi pa po nepotrebem izgubi mnogo let oziroma se po pomoč obrnejo prepozno oziroma je za to kriva premajhna ponudba programov pomoči.

Po našem mnenju imamo prepričljive argumente, da naše vlade ne storijo dovolj za zmanjšanje škodljivih posledic pitja alkohola.

Mnoge države so priznale, da so glede alkoholne politike počele napačne stvari. Po poročilu Svetovne zdravstvene organizacije iz leta 2012 se je v petih letih v obdobju med letoma 2006 in 2010 v Evropi izboljšalo stanje glede ukrepov, ki vključujejo več vzgojno-izobraževalnih programov in javnih kampanj, zelo pa se je poslabšalo stanje na področju politik in ukrepov, ki vključujejo cene in oglaševanje alkohola. Po našem mnenju gre za napačen pristop pri doseganju boljših rezultatov.

Presenečeni smo nad dejstvom, da sodelovanje med vladami in njihovimi organi z alkoholno industrijo, proizvajalci in prodajalci, ni bolj zrelo in učinkovito.

Vse prevečkrat se nam zdi, da se vlade z alkoholno industrijo pogovarjajo le o neučinkovitih strategijah, kot so na primer enostavni izobraževalni programi, samoregulacija oglaševanja s strani industrije in podobno, kar prav gotovo ne bo izboljšalo zdravja ljudi. Prepričani smo, da bi bilo bolj učinkovito, če bi se z industrijo pogovarjali o tem, kaj industrija lahko stori za zmanjšanje zdravstvenih bremen zaradi pitja alkohola. Eden takšnih ukrepov bi lahko bil umik milijarde gramov alkohola s trga. To lahko dosežemo z zmanjšanjem deleža alkohola v pijačah, na način kot živilska industrija znižuje vsebnost soli v hrani.

Končno se lahko vrnemo k tistemu, s čimer smo začeli – globoko nas skrbi, da se vsako leto zgodi 120.000 smrti med prebivalci Evropske Unije v starosti med 15 in 64 let, ki bi jih lahko preprečili.

Računamo na pogum politikov v smeri reševanja tega stanja, saj predlagani ukrepi niso težko izvedljivi. Svetovni gospodarski forum in Svetovna zdravstvena organizacija sta že nakazala način za reševanje problematike pitja alkohola s tremi najučinkovitejšimi ukrepi, kot so povišanje cen, zmanjšanje dostopnosti in prepoved oglaševanja alkohola. Nekatere države so že pokazale pogum – na primer Škotska s predlogom uvedbe minimalne cene za gram alkohola, Anglija in Wales, ki se na ta ukrep še pripravljata, ter Finska, ki je pripravila predlog zelo učinkovitega zakona na področju oglaševanja alkoholnih pijač.

Priprava manifesta

Ta manifest je pripravila koordinacijska skupina v imenu ključnih znanstvenikov in raziskovalcev evropskega projekta AMPHORA, ki ga sofinancira Evropska komisija iz 7. okvirnega raziskovalnega programa (FP7) (www.amphoraproject.net). Vsi znanstveniki in raziskovalci v projektu so imeli možnost predlagati spremembe in dopolnitve manifesta. Pogledi, ki so predstavljeni v tem dokumentu, niso nujno povsem v skladu s pogledi vseh organizacij in posameznikov, vključenih v projekt AMPHORA

Video različica manifesta je na voljo na spletni strani projekta: www.amphoraproject.net.

Prevod in urejanje manifesta v slovenski jezik:

Sanela Talić in Matej Košir

*Inštitut za raziskave in razvoj 'Utrip'
Trubarjeva cesta 13, 1290 Grosuplje
Pisarna: Vošnjakova ulica 1, 1000 Ljubljana
Telefon: (031) 880-520
E-pošta: info@institut-utrip.si
Spletna stran: www.institut-utrip.si*

